

Tisková zpráva

Plýtvání potravinami, nákupní a spotřební chování českých domácností – Potraviny 2020

- ⊗ Necelá sedmina (15 %) dotázaných nepovažuje plýtvání potravinami za celospolečenský problém. Více než dvě pětiny (42 %) dotázaných se shodně domnívají, že plýtvání potravinami správné není, ale že tu jsou aktuálnější problémy, které je potřeba řešit a že plýtvání potravinami je velký problém.
- ⊗ Nadpoloviční většina (51 %) respondentů deklaruje, že celkové množství potravin vyhozených jejich domácností nepřesahuje 10 %. Pětina (20 %) dotázaných se pak přiklání k variantě, že jejich domácnost vyhodí více než 10 %, ale méně než čtvrtinu potravin. Dvacetina (5 %) dotázaných přiznává vyhazování více než čtvrtiny, ale méně než polovinu potravin a zanedbatelné 1 % dotázaných vyhodí polovinu a více potravin. Necelá pětina (19 %) respondentů naopak tvrdí, že jejich domácnost nevyhazuje žádné potraviny.
- ⊗ Nejdůležitějším důvodem pro omezení plýtvání potravinami je dle respondentů finanční úspora jejich domácnosti (79 %), nejméně důležitým pak osobní zkušenost s nedostatkem jídla (32 %).
- ⊗ Nadpoloviční většina (51 %) dotázaných chodí nakupovat několikrát týdně, čtvrtina (25 %) pak 1x týdně. Každý den nakupuje 15 % dotázaných.
- ⊗ Měsíční výdaje za nákup potravin pro celou domácnost se nejčastěji pohybují v rozmezí od 2 do 8 tisíc korun.
- ⊗ Dle české veřejnosti se na celkovém množství vyhozených potravin nejvíce podílí stravovací služby, nejméně domácnosti. V porovnání s odhady EU jsou výsledky výrazně odlišné.
- ⊗ Většina (75 %) české veřejnosti používá správně označení „Spotřebujte do...“ oproti tomu význam minimální trvanlivosti je méně jasný a necelá polovina (48 %) mu přisuzuje stejný význam jako údaj „Spotřebujte do...“.

Zpracovala:

Radka Hanzlová

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Tel.: 210 310 587; e-mail: radka.hanzlova@soc.cas.cz

Ve speciálním výzkumu Potraviny 2020 CVVM SOÚ AV ČR zjišťovalo názory a postoje české veřejnosti k problematice plýtvání potravinami. Respondenti hodnotili závažnost problému plýtvání potravinami, odhadovali, kolik potravin jejich domácnost přibližně vyhodí a případně jakému množství vyhozených potravin by se dalo vyhnout, jaké jsou příčiny vyhazování potravin a rovněž uváděli, jaké důvody je vedou k tomu, aby potraviny nevyhazovali. V další části výzkumu jsme se zaměřili na nákupní a spotřební chování respondentů, konkrétně jsme zjišťovali, kde a jak často nakupují, kolik za nákup potravin přibližně utratí a jaké aktivity dělají v souvislosti s nakupováním potravin. Dále nás zajímalo, kdo má podle respondentů největší podíl na celkovém množství vyhozených potravin a naopak kdo podle nich nejvíce usiluje o snižování plýtvání potravinami v ČR. Další část tohoto bloku otázek se zaměřovala na obeznámenost české veřejnosti s pojmy „Minimální trvanlivost“ a „Spotřebujte do“.

Kontext problému plýtvání potravinami

Plýtvání potravinami představuje významný sociální, ekologický a ekonomický problém současné společnosti, který je ovšem mnohdy opomíjen. Problematikou se odborníci začali systematicky zabývat až po roce 2000. Pokrytí tohoto tématu se v rámci České republiky prozatím drží spíše na úrovni dílčích studií zaměřených na určitou dimenzi tohoto problému, neboť neexistuje studie či výzkumný tým, který by se problémem zabýval komplexně. CVVM realizuje šetření postojů české veřejnosti v souvislosti s danou problematikou již od roku 2016, v rámci svého zapojení do výzkumného programu Strategie AV21 – Potraviny pro budoucnost¹, kde řeší téma „Plýtvání potravinami jako lokální a globální problém“. Konkrétně se ve svých výzkumech každoročně zaměřuje na obecné postoje k plýtvání potravinami, nákupní a spotřební chování dotázaných, nakupování tzv. křivé zeleniny a ovoce a každý rok navíc řeší dílčí témata, jako např. názory na geneticky upravené potraviny, nákup bio či lokálních potravin, označování trvanlivosti potravin, povědomí o bezlepkové dietě či problematiku obalů.

Souhrnné statistiky za země Evropské unie z roku 2012 odhadují, že se v průměru vyhodí 88 milionů tun potravin každý rok (údaj je počítán ze všech částí distribučního řetězce potravin – od zemědělské výroby po konečnou spotřebu v domácnostech), pokud rozpočítáme tento údaj mezi občany EU, připadá pak 173 kg vyhozených potravin na člověka za jeden rok. Přitom celkový objem potravin vyprodukovaných v roce 2011 byl zhruba 865 kg na občana EU. Závěrem tedy je, že z tohoto celkového objemu potravin bylo vyhozeno zhruba 20 %.²

Hrubé odhady poskytované Evropskou komisí³ ukazují, že se u nás v různých stupních potravinového řetězce vyhodí v porovnání s jinými státy EU relativně málo. Podle mírnějšího odhadu se v ČR vyhodí 829 851 tun potravin (tj. 6,4 % z celkové produkce potravin), nepočítáme-li potenciální odpad ze zemědělství. Podle stejného odhadu vychází 254 124 tun vyhozených potravin na domácnosti, to je na každého obyvatele ČR 25 kg za rok. K podobnému číslu došli i výzkumníci z Mendelovy Univerzity v Brně, když zkoumali, kolik potravin vyhazují lidé v brněnských domácnostech a výsledkem bylo, že průměrný „Brňan“ vyhodí ročně 37,4 kg jídla, přičemž subjektivní odhad samotných lidí byl pouze 4,2 kg.^{4 5} Nákup potravin samozřejmě není zanedbatelná položka v rozpočtu českých domácností. Podle Českého statistického úřadu byly v roce 2018 výdaje na potraviny (bez restaurací a nápojů) 26 320 Kč ročně na jednoho člena domácnosti, tedy necelých 18 % ze všech spotřebních výdajů.⁶

Potravinový odpad tvoří zhruba 30 % veškerého odpadu domácností.⁷ Je důležité si zároveň uvědomit i samotné vymezení pojmu plýtvání potravinami a toho, co je do vyhození zahrnuto. Mezi vyhozené potraviny jsou započítávány nejen potraviny, které končí v koši spotřebitele, drtičkách odpadu, atp. Spadají sem i ty, které jsou kompostovány, zkrmeny zvířatům (např. tvrdé pečivo) či jinak nezkonzumovány samotným spotřebitelem. Potraviny jsou ovšem vyhazovány nejen na úrovni jednotlivce a domácností, ale k plýtvání dochází i v dalších dimenzích celého řetězce produkce potravin.

Pro celkovou představu je vhodné doplnit, že plýtvání je součástí širšího tématu spotřeby a distribuce potravin obecně. Tím se odborníci zabývají již desítky let, zejména v souvislosti s nerovnou distribucí v přístupu k potravinám z globálního pohledu. Podle odhadů OSN počet podvyživených lidí na světě v posledních letech roste, když od roku 2015, kdy jich bylo 777 milionů, došlo během tří let k nárůstu o 43 milionů na 820 milionů, jak ukazuje nejnovější evidence za rok 2018.⁸ I přestože je však aktuální počet podvyživených lidí a lidí trpících hladem výrazně menší než na počátku 20. století, kdy dosahoval 900 milionů, stále ale jde o velmi vysoké číslo a tedy velmi významný globální problém. Právě vymýcení hladu a zajištění přístupu všem lidem k bezpečné, výživné a dostatečné stravě po celý rok a odstranění všech forem podvýživy do roku 2030 je jedním z Cílů udržitelného rozvoje (SDGs), který však dle aktuálních dat je stále velmi vzdálený.⁹

¹ <https://www.potravinav21.cz/>

² Stenmarck A., Jensen C., Quested T., Moates G. 2016. *Estimates of European food waste levels. Report of the project FUSIONS* (contract number: 311972) granted by the European Commission (FP7). ISBN 978-91-88319-01-2. Dostupné z: <https://www.eu-fusions.org/phocadownload/Publications/Estimates%20of%20European%20food%20waste%20levels.pdf>

³ Priefer, C., Jörisen, J., & Bräutigam, K. R. (2013). Technology options for feeding 10 billion people-Options for cutting food waste. *Institute for Technology Assessment and Systems Analysis*. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513515/IPOL-JOIN_ET\(2013\)513515_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513515/IPOL-JOIN_ET(2013)513515_EN.pdf)

⁴ Neplýtvěj potravinami. Mendelova Univerzita v Brně. <http://neplytvejpotravinami.mendelu.cz/>

⁵ Krbcová. 2020. V Brně si mysleli, že vyhodí 4 kg potravin ročně. Je to mnohem víc. [online]. Dostupné z: <https://www.vitalia.cz/clanky/v-brne-si-mysleli-ze-vyhodi-4-kg-potravin-rocne-je-to-mnohem-vic>

⁶ ČSÚ. Spotřební výdaje domácností – 2018. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/spotrebni-vydaje-domacnosti-2018-pqi0e6toh7>

⁷ FAO. 2011. *Global food losses and food waste – Extent, causes and prevention*. Rome. Dostupné z: <http://www.fao.org/docrep/014/mb060e/mb060e.pdf>

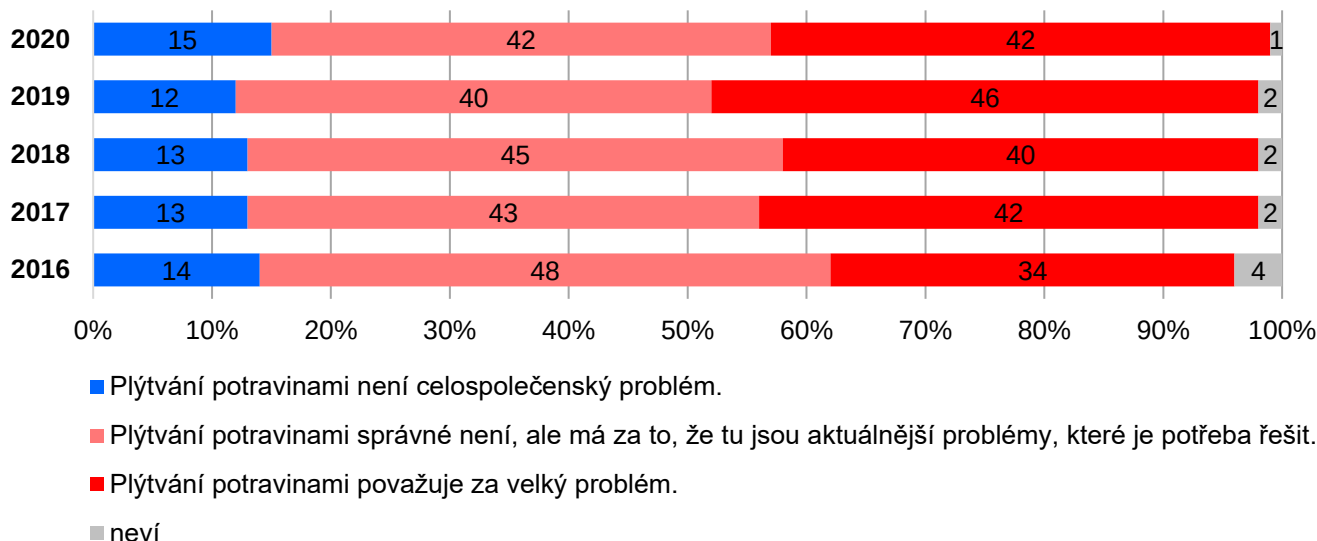
⁸ FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. 2019. *The State of Food Security and Nutrition in the World 2019. Safeguarding against economic slowdowns and downturns*. Rome, FAO. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/ca5162en/ca5162en.pdf>

⁹ OSN. 2020. Cíle udržitelného rozvoje [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>

Plýtvání potravinami v českých domácnostech

Respondenti nejprve vyjadřovali svůj postoj k problematice plýtvání potravinami. Necelá sedmina (15 %) dotázaných nepovažuje plýtvání potravinami za celospolečenský problém. Více než dvě pětiny (42 %) dotázaných zastávají názor, že plýtvání potravinami správné není, ale že tu jsou aktuálnější problémy, které je potřeba řešit, a stejný podíl (42 %) dotázaných označuje plýtvání potravinami za velký problém (více viz graf 1).

Graf 1: Hodnocení naléhavosti problematiky plýtvání potravinami (v %)¹⁰

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 979 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

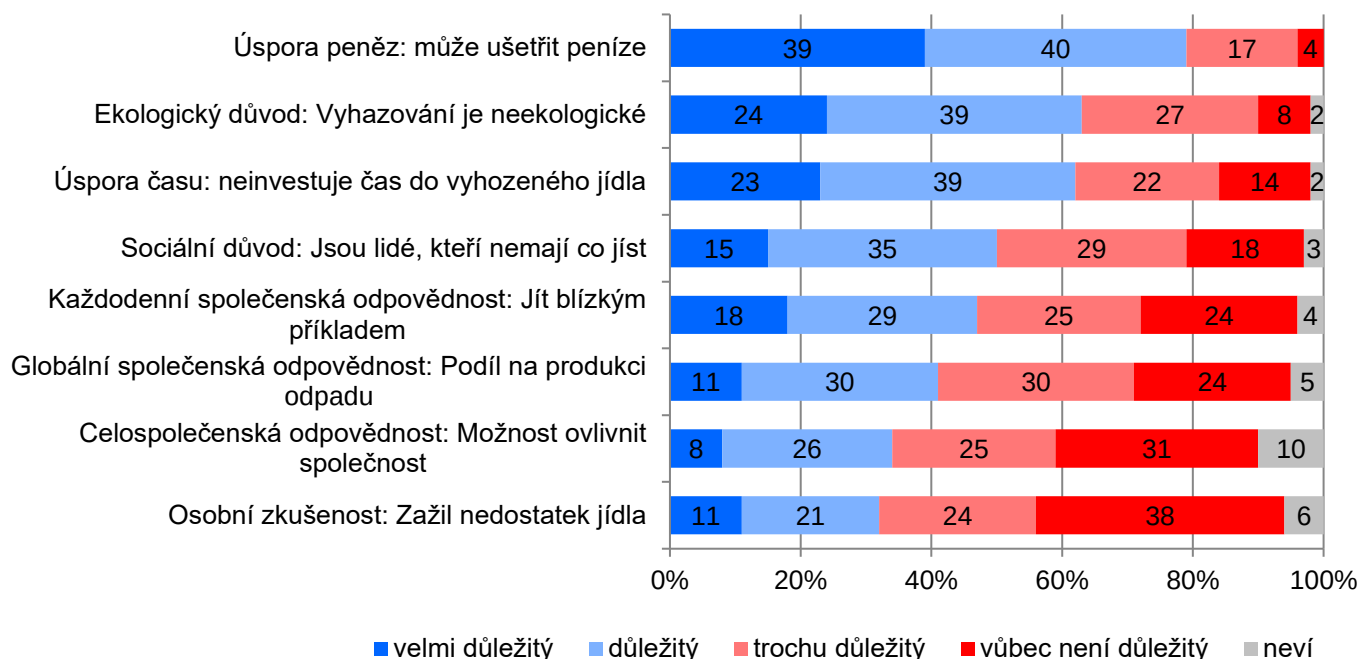
V porovnání s minulým šetřením z dubna 2019 mírně (o 4 procentní body) poklesl podíl lidí, kteří považují plýtvání potravinami za velký problém, čímž se hodnota po loňském maximu vrátila zpět na úroveň z let 2017 a 2018. Oproti roku 2019 naopak nepatrně (o 3 procentní body a tedy v rámci statistické chyby) vzrostl podíl těch lidí, podle kterých není plýtvání celospolečenský problém, na dosud maximální hodnotu 15 % (nicméně tato hodnota je statisticky srovnatelná se všemi výzkumy od roku 2016). Obecně však z dlouhodobějšího hlediska (resp. od roku 2017) můžeme konstatovat, že postoje lidí k problematice plýtvání potravinami jsou relativně stabilní.

Postoj k plýtvání potravinami souvisí s tím, kde lidé nakupují. Respondenti, kteří nakupují (pravidelně či občas) na farmářských trzích, ve farmářském obchodě nebo prodejně zdravé výživy se častěji přiklání k názoru, že plýtvání potravinami je velký problém. Stejný názor častěji vyjadřovaly také ženy (48 %, muži 37 %) a lidé se středoškolským vzděláním s maturitou či vzděláním vysokoškolským.

Pokud jde o hodnocení již konkrétních důvodů, proč omezit plýtvání potravinami (viz graf 2), zmiňují respondenti jako nejdůležitější finanční úsporu jejich domácnosti. Tento důvod je důležitý pro téměř čtyři pětiny (79 %) dotázaných. Více než tři pětiny lidí pak vidí v omezení plýtvání potravinami přínos pro ekologickou zátěž planety (63 %) a také považují za podstatnou úsporu času, který by bývali strávili přípravou či nákupem jídla (62 %). Polovina (50 %) respondentů také přikládá význam etické a sociální stránce tohoto problému a označuje jako důležitý důvod hladovějící lidi, necelá polovina (47 %) dotázaných pak vidí ve změně svého chování možnost ovlivnit chování svých blízkých a jít jim příkladem. O málo více než dvě pětiny (41 %) dotázaných uvedly jako důvod pro omezení plýtvání potravinami svůj vlastní pocit viny za produkci odpadu obecně. Mezi nejméně časté důvody, které uvedla přibližně třetina dotázaných, patří pocit, že lidé vlastním chováním mohou změnit společnost (34 %) a vliv osobní zkušenosti s nedostatkem jídla (32 %).

¹⁰ Znění otázky: „Uvedte, prosím, který z těchto názorů je Vám nejbližší: Plýtvání potravinami není společenský problém. Plýtvání potravinami správné není, ale máte za to, že tu jsou aktuálnější problémy, které je potřeba řešit. Plýtvání potravinami považujete za velký problém.“

Graf 2: Důležitost důvodů pro omezení plýtvání potravinami (v %)¹¹

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 979 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Důležitost důvodů pro omezení plýtvání potravinami je výrazně spojená s věkem, vzděláním, pohlavím či životní úrovní domácnosti. Lidé starší 60 let a dotázaní hodnotící životní úroveň své domácnosti jako špatnou častěji uvádějí jako „velmi důležité“ důvody úsporu peněz a času a také to, že sami zažili nedostatek jídla, přičemž naopak tento poslední důvod „vůbec není důležitý“ především pro muže, mladé lidi ve věku 15 až 19 let, vysokoškolsky vzdělané a dotázané s dobrou životní úrovní vlastní domácnosti. Vysvětlení je zřejmé, starší lidé si více uvědomují hodnotu potravin, protože sami zažili nedostatek jídla, zatímco mladí lidé takovou zkušenost nemají a je proto nutné je v tomto ohledu vzdělávat, říkat jim, že plýtvání potravinami je špatné a jaké má negativní důsledky. Z hlediska pohlaví dále ženy častěji uváděly, že jsou pro ně „velmi důležité“ časové a ekologické důvody a také že chtějí jít svým blízkým příkladem. Lidé s vysokoškolským vzděláním častěji přikládají velkou důležitost důvodům ekologickým a sociálním. Naopak sociální důvod a také globální společenská odpovědnost častěji „nejsou vůbec důležité“ pro mladé lidi ve věku 15 až 19 let, dotázané se základním vzděláním a respondenty se špatnou životní úrovní vlastní domácnosti.

Důvody pro vyhazování potravin a jejich množství

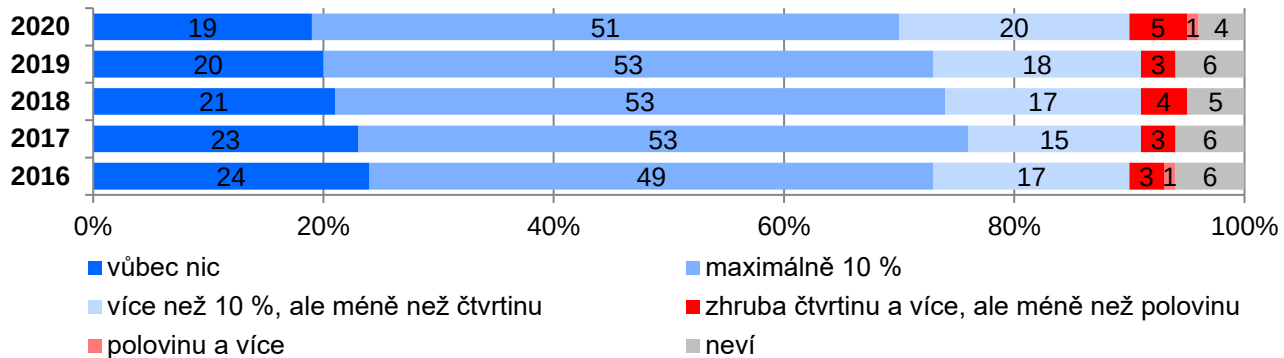
Dále jsme dotázané požádali o odhad množství vyhozených potravin v jejich domácnosti (viz graf 3). Do tohoto množství měli respondenti započítat i takové potraviny, které dali na kompost nebo zvířatům, tedy nezkonsumované potraviny. Nadpoloviční většina (51 %) občanů deklaruje, že celkové množství potravin vyhozených jejich domácností nepřesahuje 10 %. Pětina (20 %) dotázaných se pak přiklání k variantě, že jejich domácnost vyhodí více než 10 %, ale méně než čtvrtinu potravin. Dvacetina (5 %) dotázaných přiznala vyhazování více než čtvrtiny, ale méně než poloviny potravin a zanedbatelné 1 % vyhodí dokonce polovinu a více potravin. Necelá pětina (19 %) respondentů naopak tvrdí, že jejich domácnost nevyhazuje žádné potraviny. Zbývajících 4 % dotázaných nedokázala na tuto otázku odpovědět a zvolila variantu „nevím“.

Pokud se podíváme na časový vývoj od roku 2016, v rozložení odpovědí na deklarované množství vyhozených potravin meziročně nedochází ke statisticky významným posunům. Výjimkou je pouze mírný nárůst (o 4 procentní

¹¹ Znění otázky: „Lidé uvádějí různé důvody, které je vedou k tomu, aby nevyhazovali potraviny. Budu Vám číst některé z nich, a Vy prosím vždy uveďte, jak je pro Vás takový důvod důležitý, nebo nedůležitý. a) Myslíte na to, že můžete ušetřit peníze. b) Myslíte na to, že vyhazování potravin je neekologické. c) Myslíte na lidi, kteří nemají co jíst. d) Je Vám líto času stráveného nakupováním nebo přípravou jídla, které se nesní. e) Cítíte vinu za produkci odpadu obecně. f) Myslíte na to, že tím, co děláte, můžete sám změnit společnost. g) Chcete jít svým blízkým příkladem. h) Sám jste zažil, když jste neměl dostatek jídla.“ Varianty odpovědí: velmi důležitý, důležitý, trochu důležitý, vůbec není důležitý.

body) podílu těch, kteří deklarují, že vyhodí maximálně 10 % potravin, mezi lety 2016 a 2017. Dlouhodobě však můžeme sledovat trend mírného poklesu podílu těch, kteří deklarují, že nevyhazují žádné potraviny (od roku 2016 do roku 2020 pokles o 5 procentních bodů).

Graf 3: Deklarované množství vyhozených potravin v domácnosti (v %) ¹²

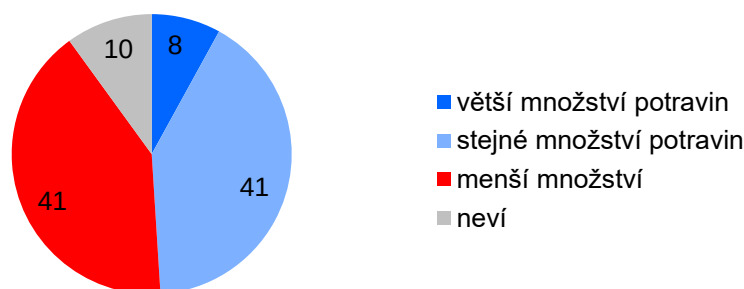

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 979 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Detailnější analýza ukázala, že „vůbec nic“ nevyhazují, dle svého tvrzení, častěji ženy, lidé starší 60 let, a ti, kteří „vždy“ nakupují přesně podle nákupního seznamu. Muži, mladí lidé ve věku 15 až 19 let a dotázaní se základním vzděláním významně častěji neví, jaký je podíl vyhozených potravin v jejich domácnosti. Tato tendence je patrná i u lidí, kteří nezajišťují nákupy pro domácnost (což je položka, která je i s věkem poměrně úzce provázaná).

Následně jsme se těch, kteří vyhodí alespoň malé množství potravin, ptali, jak si myslí, že jsou na tom s vyhazováním potravin ve srovnání se stejně velkými domácnostmi (viz graf 4). Více než dvě pětiny (41 %) dotázaných se shodně domnívají, že jejich domácnost vyhodí stejné nebo menší množství potravin jako jiné stejně velké domácnosti, necelá desetina (8 %) si myslí, že jejich domácnost vyhazuje ve srovnání se stejně velkými domácnostmi větší množství potravin a zbývající desetina (10 %) dotázaných v této otázce „neví“.

Graf 4: Vyhazování potravin ve srovnání se stejně velkými domácnostmi (v %, pouze ti, kteří vyhazují alespoň nějaké množství potravin) ¹³

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 789 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že vyhodí alespoň malé množství potravin, osobní rozhovor.

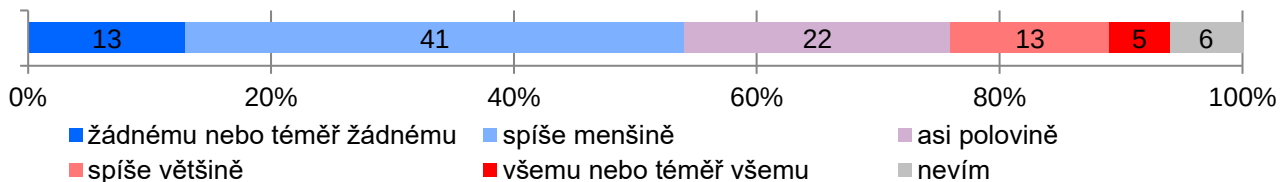
Dále jsme u respondentů, kteří deklarovali, že vyhazují alespoň malé množství potravin, zjišťovali, zda by se podle jejich názoru dalo vyhození potravin v některých případech vyhnout a jak velké je, podle nich, množství takových potravin (viz graf 5). Více než dvě pětiny (41 %) lidí věří, že by se dalo vyhnout vyhození „spíše menšiny“ z potravin,

¹² Znění otázky: „Kolik procent potravin v domácnosti nesníte, ale vyhodíte do koše, dáte zvířatům nebo na kompost? Zkuste se prosím zamyslet a odhadněte v procentech podíl vyhozených potravin za celou domácnost. Varianty odpovědí: Vůbec nic, maximálně 10 %, více než 10 %, ale méně než čtvrtinu, zhruba čtvrtinu a více, ale méně než polovinu, polovinu a více.“

¹³ Znění otázky: „Myslíte si, že ve srovnání se stejně velkými domácnostmi, jako je ta Vaše, se u Vás vyhodí: větší množství potravin, stejné množství potravin, menší množství potravin.“

kteří jejich domácnost nezkonzumuje, více než pětina (22 %) pak toto množství odhaduje na „asi polovinu“ a více než desetina (13 %) dotázaných si myslí, že by mohla eliminovat vyplývání „spíše většiny“ potravin, které v domácnosti vyhodí. Dvacetina (5 %) lidí pak zastává názor, že by se mohla vyhnout „všem nebo téměř všem“ vyhozeným potravinám. Na druhé straně přibližně osmina (13 %) respondentů tvrdí, že množství vyhozených potravin v jejich domácnosti není možné snížit. Zbývajících 6 % oslovených nedokázalo odpovědět a zvolilo variantu „nevím“.

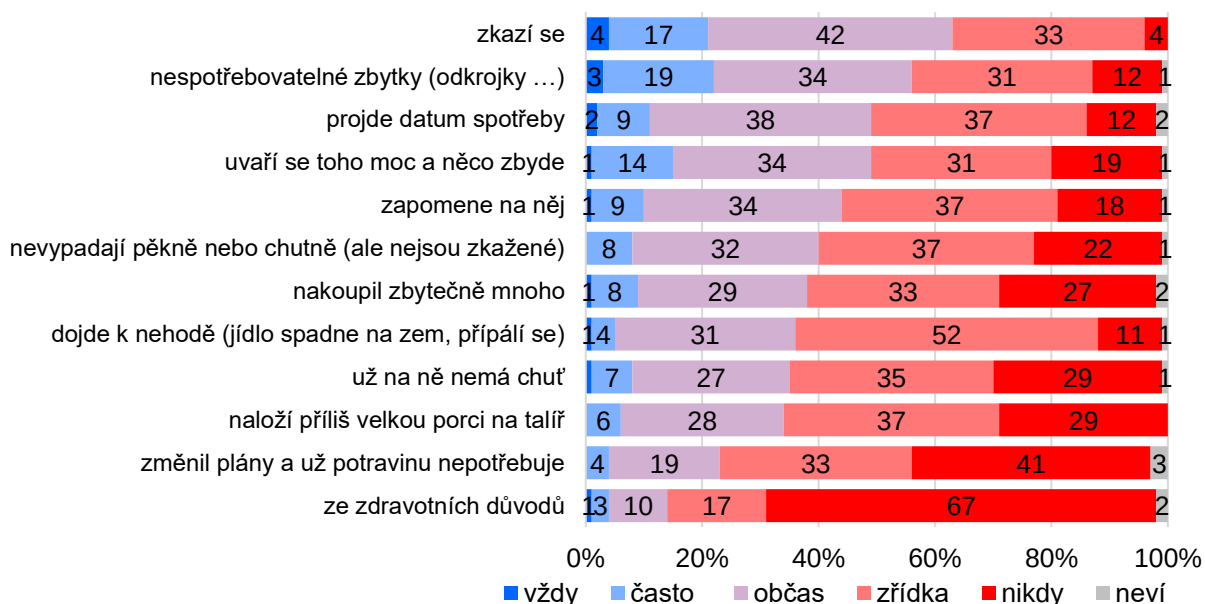
Graf 5: Jak velkému množství by se dalo vyhnout (v %, pouze ti, kteří vyhazují alespoň nějaké množství potravin)¹⁴

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 789 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že vyhodí alespoň malé množství potravin, osobní rozhovor.

Mezi nejčastější důvody nespoteřování potravin uváděné těmi, kteří nějaké potraviny vyhazují, patří zhoršená kvalita (zkaží se, projde datum spotřeby, nevypadají příliš pěkně) a přebytky v podobě odkrojků. Poměrně časté jsou i důvody spojené s nadměrným množstvím potravin (uvaří se příliš mnoho, zapomene se na ně, nakoupí se zbytečně mnoho, naloží se na talíř příliš velká porce). Mezi často uváděnými důvody se dále objevuje i to, že při manipulaci s potravinami dojde k nehodě (jídlo spadne na zem, připálí se) nebo že už na potravinu člověk nemá chuť (podrobně viz graf 6).

Graf 6: Důvody vedoucí k nespoteřování potravin v domácnostech (v %, pouze ti, kteří vyhazují alespoň nějaké množství potravin)¹⁵

Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „vždy“, „často“ a „občas“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 789 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že vyhodí alespoň malé množství potravin, osobní rozhovor.

¹⁴ Znění otázky: „Jak velkému množství takto vyhozených potravin by se dalo podle Vás vyhnout? Žádnému nebo téměř žádnému; spíše menšině; asi polovině; spíše většině; všemu nebo téměř všemu.“

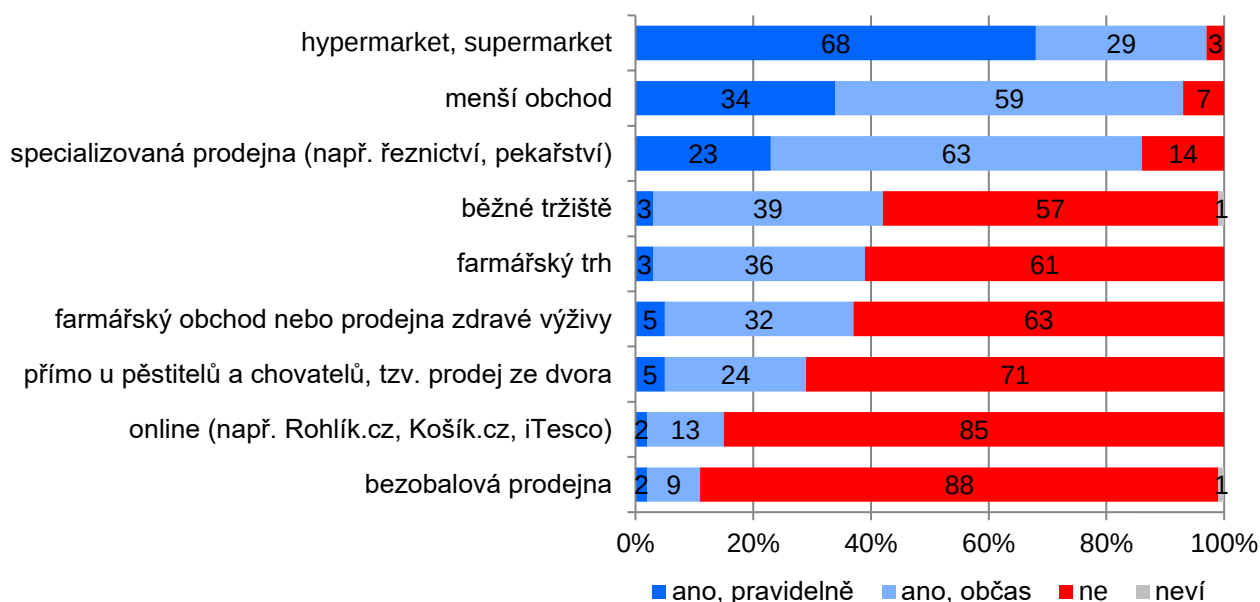
¹⁵ Znění otázky: „K tomu, že vyhodíte nějaké potraviny, může vést celá řada důvodů. Předložím Vám postupně některé z nich a Vy mi prosím řekněte, jak je to u Vás doma. a) Zkaží se, b) nevypadají pěkně nebo chutně (ale nejsou zkažené), c) projde datum spotřeby, d) uvaří se toho moc a něco zbyde, e) ze zdravotních důvodů (alergie apod.), f) už na ně nemáte chuť, g) dojde k nehodě (jídlo spadne na zem, připálí se apod.), h) zapomenete na něj, i) nakoupili jste jej zbytečně mnoho (příliš velké balení, nakoupíte něco, co už doma máte), j) změnili jste plány a už potravinu nepotřebujete, k) nespoteřovatelné zbytky (odkrojky), l) nandáte si příliš velkou porci na talíř.“ Varianty odpovědí: nikdy, zřídka, občas, často, vždy.

Nákupní a spotřební chování respondentů

V následující části tiskové zprávy představíme výsledky otázek, které se vztahují k nákupnímu a spotřebnímu chování respondentů. Konkrétně kde lidé nejčastěji nakupují, jak často, kolik za nákupy potravin měsíčně utratí a jaké aktivity v souvislosti s nakupováním dělají (např. zda si píší a při nakupování používají nákupní seznam, zda nakupují potraviny ve slevě nebo potraviny, které nepotřebují).

V grafu 7 vidíme, kde respondenti nejčastěji nakupují potraviny (alespoň někdy potraviny nakupuje 92 % respondentů, 8 % je nikdy nenakupuje). Nejvíce dotázaných nakupuje potraviny (pravidelně či občas) v hypermarketu/supermarketu (97 %), v menších obchodech (93 %) či specializovaných prodejnách typu řeznictví nebo pekařství (86 %), ostatní možnosti jsou výrazně méně časté. Více než dvě pětiny (42 %) dotázaných chodí pravidelně či občas nakupovat na běžné tržiště, necelé dvě pětiny pak i na farmářský trh (39 %) či do farmářských obchodů nebo prodejen zdravé výživy (37 %). Bezmála tři desetiny (29 %) lidí také alespoň občas nakupují přímo u pěstitelů a chovatelů. Necelá sedmina (15 %) dotázaných uvedla, že pravidelně či občas využívá online nákupů (např. Rohlík.cz, Košík.cz, iTesco). Mezi českými občany je nejméně časté nakupování v bezobalové prodejně, když pouze o málo více než desetina (11 %) dotázaných uvedla, že pravidelně či občas v tomto typu prodejny nakupuje.

Graf 7: Kde dotázaní nakupují potraviny (v %, pouze ti, kteří nakupují potraviny)¹⁶

Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „ano, pravidelně“ a „ano, občas“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 902 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že alespoň někdy pro svou domácnost nakupují potraviny, osobní rozhovor.

Z časového srovnání od roku 2018, které nabízí tabulka 1, vidíme, že meziročně nedochází v odpovědích respondentů k téměř žádným statistickým posunům a výsledky tak lze považovat za relativně konstantní. Mezi roky 2018 a 2019 je výjimkou pouze pokles podílu lidí, kteří alespoň občas nakupují na běžném tržišti (o 8 procentních bodů) a přímo u pěstitelů a chovatelů, tzv. prodej ze dvora (o 4 procentní body). V porovnání s předchozím výzkumem z roku 2019 pak došlo pouze k poklesu podílu lidí, kteří alespoň občas nakupují ve farmářském obchodu nebo prodejně zdravé výživy (o 6 procentních bodů). Od roku 2018 je patrný trend velmi mírného poklesu podílu těch, kteří alespoň občas nakupují na farmářských trzích (celkem o 5 procentních bodů) a přímo u pěstitelů a chovatelů (celkem

¹⁶ Znění otázky: „Nakupujete potraviny na následujících místech? a) V hypermarketu, v supermarketu, b) v menším obchodě, c) ve specializované prodejně (např. řeznictví, pekařství), d) ve farmářském obchodě nebo prodejně zdravé výživy, e) na farmářském trhu, f) na běžném tržišti, g) přímo u pěstitelů a chovatelů, tzv. prodej ze dvora, h) online (např. Rohlík.cz, Košík.cz, i) v bezobalové prodejně.“ Varianty odpovědí: ano, pravidelně, ano, občas, ne.

o 7 procentních bodů) a naopak mírný nárůst podílu lidí, kteří nakupují online (celkový nárůst o 3 procentní body je však statisticky nevýznamný v rozmezí statistické chyby)¹⁷.

Tabulka 1: Kde dotázaní nakupují potraviny (v %, pouze ti, kteří nakupují potraviny) – časové srovnání

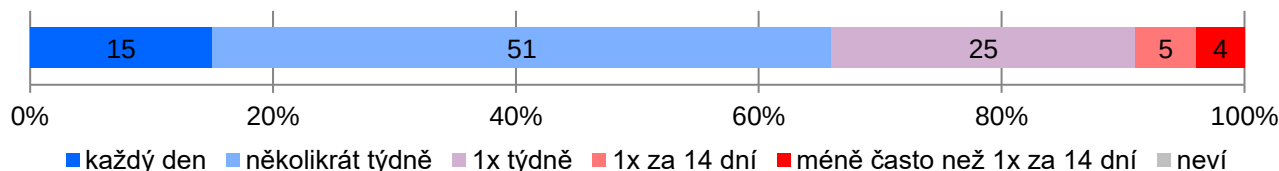
	VII/2018	IV/2019	VIII/2020
hypermarket, supermarket	97	97	97
menší obchod	91	91	93
specializovaná prodejna (např. řeznictví, pekařství)	89	88	86
běžné tržiště	48	40	42
farmářský trh	44	41	39
farmářský obchod nebo prodejna zdravé výživy	42	43	37
přímo u pěstitelů a chovatelů, tzv. prodej ze dvora	36	32	29
online (např. Rohlík.cz, Košík.cz, iTesco)	12	13	15
bezobalová prodejna	-	-	11

Pozn.: Hodnoty v tabulce jsou součtem odpovědí „ano, pravidelně“ + „ano, občas“. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „ne“ a „neví“. Položky seřazeny sestupně dle výsledků v aktuálním výzkumu.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, Potraviny.

Dále nás zajímalo, jak často lidé nakupují. Nadpoloviční většina (51 %) dotázaných uvedla, že chodí nakupovat několikrát týdně, čtvrtina (25 %) 1x týdně a necelá desetina dotázaných chodí nakupovat méně často (5 % chodí nakupovat 1x za 14 dní a 4 % dokonce méně často než 1x za 14 dní). Naopak přibližně sedmina (15 %) dotázaných deklarovala, že chodí nakupovat každý den. Každý den či několikrát týdně chodí nakupovat více ženy, zatímco muži nakupují méně často.

Graf 8: Frekvence nakupování (v %, pouze ti, kteří nakupují potraviny)¹⁸

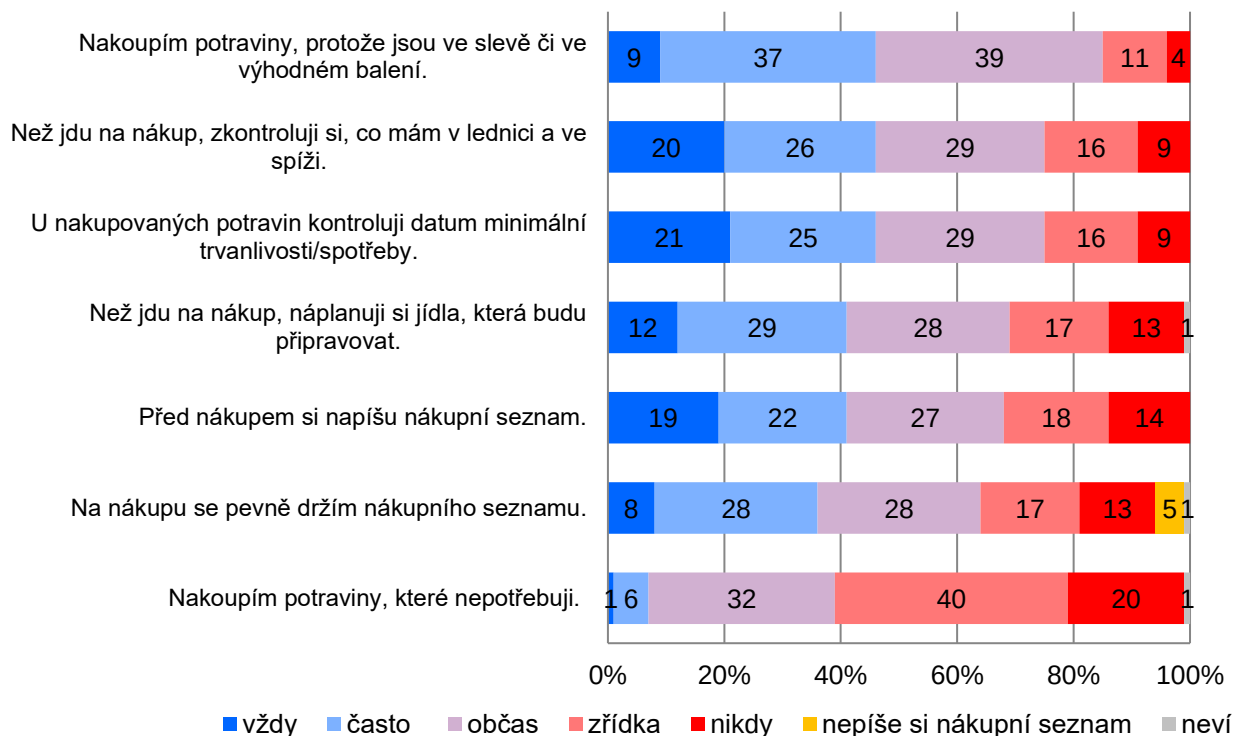
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 902 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že alespoň někdy pro svou domácnost nakupují potraviny, osobní rozhovor.

Respondentům jsme položili baterii otázek, která byla zaměřená na různé aktivity související s nakupováním potravin, které se doporučují (ne)dělat jako prevence proti plýtvání, s cílem zjistit, zda a případně jak často lidé tyto aktivity dělají či nedělají. Z grafu 9 vidíme, že z aktivit, které k plýtvání potravinami spíše přispívají, lidé nejčastěji nakupují potraviny, protože jsou ve slevě nebo ve výhodném balení (alespoň občas to dělá 85 % dotázaných) a nejméně často nakoupí potraviny, které nepotřebují (39 % dotázaných to alespoň občas udělá). Výsledky u zbývajících aktivit, které se naopak doporučují dělat jako prevence proti plýtvání, jsou povzbudivé, neboť všechny aktivity alespoň občas dělají více než tři pětiny dotázaných. Nejčastěji si lidé před nákupem zkontrolují, co mají v lednici a ve spíži a u nakupovaných potravin kontrolují datum minimální trvanlivosti/spotřeby (shodně 75 %). Přibližně dvě třetiny dotázaných si rovněž před nákupem naplánují jídla, která budou vařit (69 %), napíšu si nákupní seznam (68 %) a napsaného nákupního seznamu se při nákupu pevně drží (64 %).

¹⁷ Letošní výzkum proběhl v druhé polovině srpna 2020, tedy po jarní vlně pandemie, a přesto jsme výraznou proměnu v nákupních zvyklostech českých občanů nezaznamenali.

¹⁸ Znění otázky: „Jak často nakupujete potraviny? Každý den, několikrát týdně, 1x týdně, 1x za 14 dní, méně často než 1x za 14 dní.“

Graf 9: Frekvence dělání aktivit souvisejících s nakupováním potravin (v %, pouze ti, kteří nakupují potraviny)¹⁹

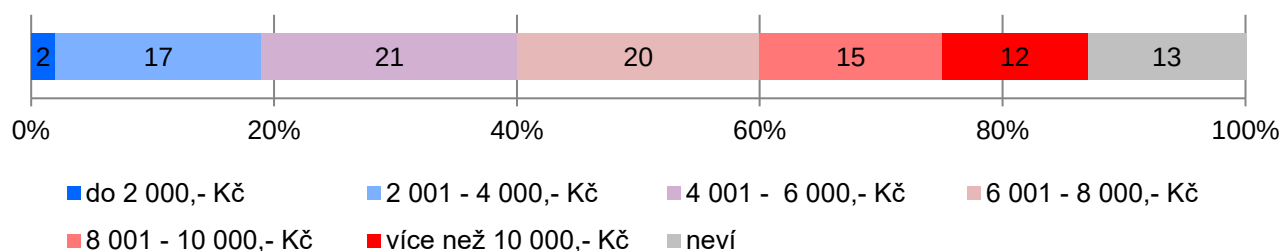

Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „vždy“, „často“ a „občas“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 902 respondentů starších 15 let, kteří uvedli, že alespoň někdy pro svou domácnost nakupují potraviny, osobní rozhovor.

Na závěr tohoto bloku otázek měli respondenti uvést, jaké jsou měsíční výdaje celé jejich domácnosti za nákup potravin. Z grafu 10 vidíme, že nejčastěji domácnosti utratí za nákup potravin od 2 do 8 tisíc korun, konkrétně 17 % utratí 2 001 až 4 000 Kč, 21 % pak 4 001 až 6 000 Kč a 20 % utratí 6 001 až 8 000 Kč. Přibližně sedmina (15 %) uvedla, že jejich domácnost za nákup potravin měsíčně utratí 8 až 10 tisíc korun a další více než desetina (12 %) pak více než 10 000 Kč. Pouze malá část dotázaných (2 %) se domnívá, že měsíčně za potraviny utratí do 2 000 Kč. Přibližně osmina (13 %) dotázaných na tuto otázku nechtěla či nedokázala odpovědět a zvolila variantu „nevím“.

Graf 10: Měsíční útrata celé domácnosti za nákup potravin (v %)²⁰

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 979 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

¹⁹ Znění otázky: „Jak často děláte následující aktivity, které souvisí s nakupováním potravin? a) Před nákupem si napíšete nákupní seznam., b) Než jdete na nákup, zkontrolujete si, co máte v lednici a ve spíži., c) Než jdete na nákup, naplánujete si jídla, která budete připravovat., d) Na nákupu se pevně držíte nákupního seznamu., e) U nakupovaných potravin kontrolujete datum minimální trvanlivosti/spotřeby., f) Nakoupíte potraviny, protože jsou ve slevě či ve výhodném balení., g) Nakoupíte potraviny, které nepotřebujete.“ Varianty odpovědí: nikdy, zřídka, občas, často, vždy.

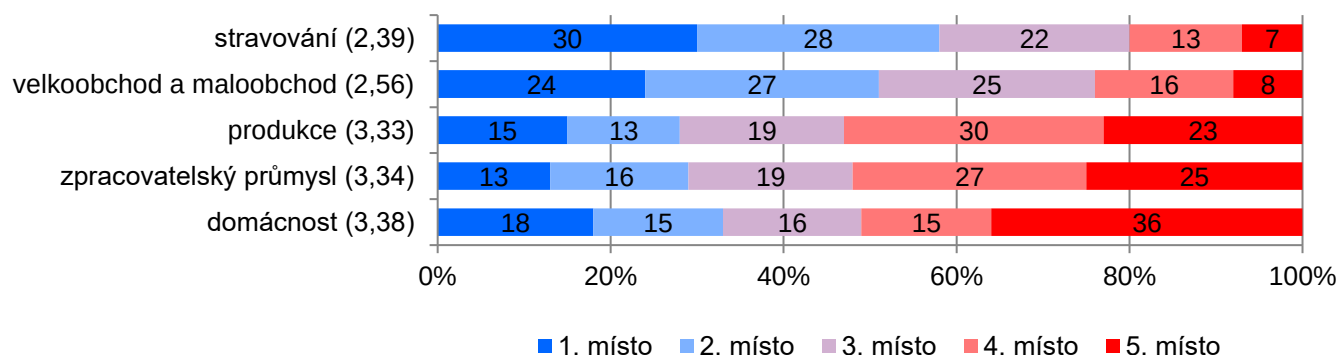
²⁰ Znění otázky: „Kolik korun měsíčně utratí celá Vaše domácnost za nákup potravin? Do 2 000,- Kč; 2 001 – 4 000,- Kč; 4 001 – 6 000,- Kč; 6 001 – 8 000,- Kč; 8 001 – 10 000,- Kč; 10 001 – 12 000,- Kč; 12 001 – 14 000,- Kč; více než 14 000,- Kč.“

Měsíčně za nákup potravin v domácnosti méně utratí lidé starší 60 let, důchodci, nezaměstnaní, dotázaní hodnotící životní úroveň své domácnosti jako špatnou a domácnosti bez dětí. Výdaje větší než 10 000 Kč pak častěji mají podnikatelé, vedoucí pracovníci a domácnosti se dvěma či třemi dětmi. Muži zároveň častěji neví, kolik měsíčně jejich domácnost za potraviny utratí. Co se týká velikosti domácnosti, tak jednočlenná domácnost utratí měsíčně za potraviny nejčastěji od 2 do 4 tisíc korun, dvoučlenná domácnost pak 4 až 8 tisíc korun a domácnosti se třemi či čtyřmi členy mají měsíční výdaje za potraviny nejčastěji v rozmezí 6 až 10 tisíc korun. U domácností s více než čtyřmi členy jsou měsíční výdaje za potraviny ještě vyšší.

Kde se plýtvá a kdo nejvíce usiluje o omezení plýtvání potravinami v ČR?

Vyhadzování potravin se však netýká pouze domácností a jedinců, ačkoliv se jedná o zdánlivě nejviditelnější složku. K plýtvání dochází ve všech dimenzích celého řetězce produkce potravin – od zemědělské výroby po konečnou spotřebu v domácnostech. Podle odhadů EU z roku 2012²¹ dochází k největšímu plýtvání právě na úrovni domácností (uvádí se, že jde až o 53 % z celkového objemu vyhozených potravin), přibližně pětinu (19 %) z celkového objemu vyhozených potravin vyprodukuje zpracovatelský průmysl a dále stravování (12 %). Plýtvání, které je součástí samotné produkce, tvoří zhruba desetinu (11 %). Zbývajících 5 % připadá na velkoobchod a maloobchod. Respondentům jsme položili otázku²², ve které měli těchto pět dimenzí celého řetězce produkce potravin seřadit podle toho, jak se, podle jejich názoru, podílejí na celkovém množství vyhozených potravin. Výsledky zobrazuje následující graf 11.

Graf 11: Pořadí dimenzí řetězce produkce potravin dle podílu na celkovém množství vyhozených potravin (%)

Pozn.: Položky jsou řazeny podle průměrného hodnocení (v závorkách) od nejnižší průměrné hodnoty po nejvyšší. Údaje v grafu představují rozložení odpovědí při vyloučení odpovědí „neví“ tvořících 2 % v celém souboru.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 979 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Pokud budeme vycházet z odhadů EU, podle nichž k největšímu plýtvání dochází na úrovni domácností a nejméně naopak ve velkoobchodě a maloobchodě, a porovnáme je s názory respondentů, docházíme k zajímavým výsledkům. Více než třetina (36 %) dotázaných označila domácnosti jako ty, kdo plýtvají potravinami nejméně, a naopak tři desetiny (30 %) dotázaných uvedly, že k největšímu plýtvání dochází ve stravování. Na pomyslné druhé místo mezi největší „plýtváče“ zařadili dotázaní velkoobchod a maloobchod, ve kterém se dle odhadů EU plýtvá nejméně. Naopak druhé místo v pořadí největších „plýtváčů“ dle odhadů EU připadá na zpracovatelský průmysl, který čeští respondenti zařadili na čtvrté místo. Je však třeba upozornit, že mezi 3. až 5. místem v pořadí nejsou v průměrných hodnotách statisticky významné rozdíly. Závěrem ale můžeme konstatovat, že názory české veřejnosti se s danými odhady EU v pořadí „plýtváčů“ výrazně rozcházejí. Respondenti ve výzkumu měli tendenci roli samotných domácností při plýtvání potravinami značně podceňovat a hledat viníky spíše na straně stravování a maloobchodu a velkoobchodu.

²¹ Stenmarck Å., Jensen C., Quested T., Moates G. (2016): Estimates of European food waste levels. Report of the project FUSIONS (contract number: 311972) granted by the European Commission (FP7). ISBN 978-91-88319-01-2. Dostupné z: <https://www.eu-fusions.org/phocadownload/Publications/Estimates%20of%20European%20food%20waste%20levels.pdf>

²² Znění otázky: „Seřadte následující možnosti od 1 do 5 podle toho, jak se podle Vás, podílejí na celkovém množství vyhozených potravin? (1 znamená nejvíce, 5 znamená nejméně, ŽÁDNÁ ČÍSLO SE V POŘADÍ NESMÍ OPAKOVAT)“. Možnosti: domácnosti, produkce (např. zemědělci), stravovací služby (restaurace apod.), velkoobchod a maloobchod, zpracovatelský průmysl.

Respondentů jsme se také zeptali, kdo podle jejich názoru nejvíce usiluje o snižování plýtvání potravinami v ČR.²³ Jednalo se o otevřenou otázku, na kterou respondenti odpovídali svými vlastními slovy a měli možnost uvést až tři odpovědi. Celkem jsme dostali 1 607 odpovědí. Jelikož se často vyskytovaly odpovědi, které vystihují stejnou podstatu, vytvořili jsme několik kategorií, do kterých jsme konkrétní odpovědi zařadili.

Jak je zřejmé z tabulky 2, ve které jsou zobrazeny výsledky otevřené otázky, dle názorů české veřejnosti o snižování plýtvání potravinami v ČR nejvíce usilují samotní lidé a domácnosti a různé nevládní, neziskové či ekologické organizace a aktivisté. Respondenti také relativně často uváděli státní sektor (vláda, ministerstva, státní správa) a zemědělce. O snižování plýtvání potravinami v ČR také dle dotázaných usilují obchodní řetězce, stravovací zařízení a také mezinárodní organizace a EU, tyto odpovědi se však objevily již pouze u zhruba dvacetiny oslovených. Mezi jinými odpověďmi, které nelze zařadit do vytvořených kategorií, se často opakovaly média a sdělovací prostředky, nemocnice či technické/uklízecí služby.

Tabulka 2: Kdo nejvíce usiluje o snižování plýtvání potravinami v ČR? – výsledky otevřené otázky

Kategorie odpovědí	Četnost	Procenta (%)
Jednotlivci, domácnosti, sami lidé, konkrétní skupiny obyvatel	362	23
Nevládní, neziskové, ekologické, charitativní, dobročinné organizace, aktivisté	334	21
Vládní organizace, ministerstva, státní správa	140	9
Zemědělci, výrobci potravin, producenti	134	8
Obchodní řetězce, prodejny, supermarkety, hypermarkety	81	5
Stravovací zařízení (restaurace, jídelny, školní jídelny)	80	5
EU a jiné mezinárodní organizace	57	4
Zpracovatelský průmysl	25	2
Strana zelených	15	1
Nikdo	8	0
Jiné	58	4
Neví	313	19

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 1 607 odpovědí, 979 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Označení „Minimální trvanlivost“ a „Spotřebujte do ...“

V následujícím bloku otázek jsme se zaměřili na to, jak respondenti pracují s termíny „Minimální trvanlivost“ a „Spotřebujte do ...“. Význam těchto pojmů je často zaměňován i přesto, že je poměrně důležitým faktorem při nakupování potravin a jejich spotřebě. Dle výzkumu v zemích EU se ukázalo, že až 10 % z celkového objemu vyplývaných potravin, tedy 8,8 milionu tun, je způsobeno tím, že spotřebitelé těmito pojmy nerozumí.²⁴

Státní zemědělská a potravinářská inspekce udává, že datum minimální trvanlivosti se používá pro označení potravin, které se rychle nekazí a jsou trvanlivé (např. těstoviny, konzervy, sušenky, atp.). Obecně se udává, že potraviny lze bezpečně konzumovat i po uplynutí tohoto data za předpokladu, že jsou skladovány v požadovaných podmínkách a není poškozen jejich obal. Nejsou tedy po uplynutí tohoto data zpravidla závadné, ale nelze již ručit za jejich chuťové a výživové kvality.²⁵

Oproti tomu označení „Spotřebujte do ...“ je také někdy označováno jako datum použitelnosti. Potraviny s tímto označením zpravidla podléhají rychlé zkáze a musí se zkonsumovat v brzké době. Mezi takové potraviny patří např.

²³ Znění otázky: „Kdo, podle Vás, nejvíce usiluje o snižování plýtvání potravinami v ČR? Máte možnost uvést až tři odpovědi.“

²⁴ EU. 2018. *Market study on date marking and other information provided on food labels and food waste prevention*. ISBN: 978-92-79-73421-2. Dostupné z: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/fw_lib_srp_date-marking.pdf

²⁵ <http://www.szpi.gov.cz/clanek/datum-minimalni-trvanlivosti-a-datum-pouzitelnosti.aspx>

mléčné výrobky, ryby, chlazené maso, výrobky studené kuchyně, atp. Potraviny, kterým projde toto datum, již nejsou považovány za bezpečné a mohou být zdravotně závadné.²⁶

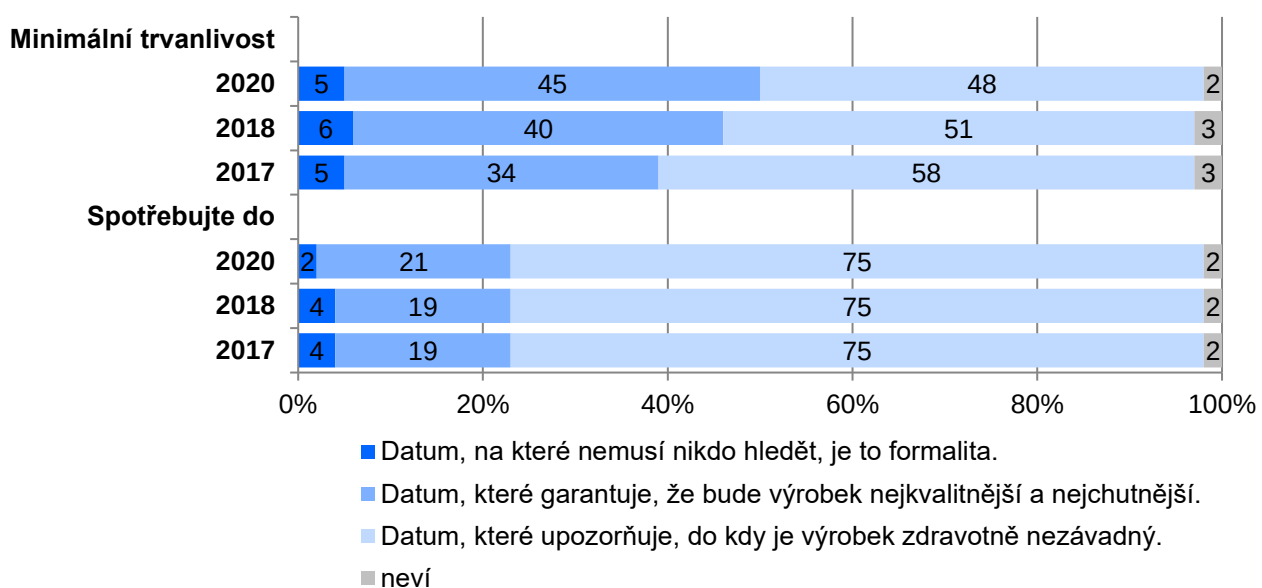
Existuje i skupina potravin, které nemusí být označeny ani datem minimální trvanlivosti ani datem použitelnosti. Mezi takové potraviny je řazeno čerstvé ovoce a zelenina, houby, lihoviny a další alkoholické nápoje s obsahem alkoholu nejméně 10 % objemových, víno, žvýkačky, ocet, atp.²⁷

Pokud se podíváme na to, jak tyto pojmy rozlišuje česká veřejnost (viz graf 12), vidíme, že v případě označení „Spotřebujte do...“ si naprostá většina (75 %) dotázaných správně spojuje jeho význam se zdravotní nezávadností výrobku. Pro více než pětinu (21 %) je pak vyjádřením lhůty, ve které bude výrobek nejkvalitnější a nejchutnější. Pouze 2 % respondentů jej považují za formalitu bez hlubšího významu pro spotřebitele a stejný podíl (2 %) respondentů nedokázal odpovědět a zvolil možnost „nevím“.

Datum minimální trvanlivosti vnímá necelá polovina (48 %) české veřejnosti jako ukazatel zdravotní nezávadnosti potravin, jinými slovy mu přisuzuje stejný význam jako údaji „Spotřebujte do ...“. Více než dvě pětiny (45 %) lidí jej pak správně označují jako datum, které garantuje, že výrobek bude nejkvalitnější a nejchutnější. Pouze malá část (5 %) respondentů jej vnímá jako nepodstatnou informaci, která má pouze formální význam. Zbývajících 2 % dotázaných nemají na tuto otázku odpověď a volí variantu „nevím“.

Správná znalost pojmu „Minimální trvanlivost“ se zvyšuje s rostoucím vzděláním dotázaných, pojem „Spotřebujte do ...“ častěji správně používají ženy a vysokoškolsky vzdělaní, mladí lidé ve věku 15 až 19 let mu naopak častěji přisuzují stejný význam jako pojmu „minimální trvanlivost“.

Graf 12: Jaký je význam označení „minimální trvanlivost“ a „spotřebujte do“(v %)?²⁸

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 979 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Pokud se podíváme na výsledky v časové perspektivě, tedy od roku 2017, můžeme sledovat, že v případě údaje „Spotřebujte do ...“ zůstává rozložení názorů české veřejnosti konstantní, zatímco v případě údaje „Minimální trvanlivost“ dochází k nárůstu (celkem o 11 procentních bodů) podílu těch, podle kterých „Minimální trvanlivost“ označuje datum, které garantuje, že bude výrobek nejkvalitnější a nejchutnější na úkor názoru, že se jedná o datum, které upozorňuje, do kdy je výrobek zdravotně nezávadný (celkem pokles o 10 procentních bodů). Jedná se o pozitivní posun značící lepší obeznámenost české veřejnosti s tímto údajem.

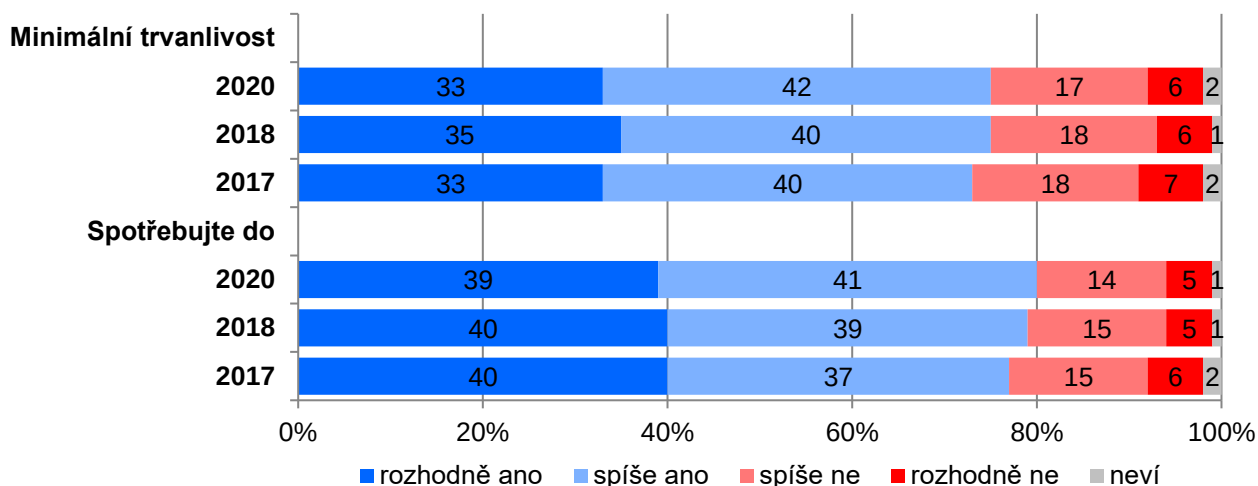
²⁶ <http://www.szpi.gov.cz/clanek/datum-minimalni-trvanlivosti-a-datum-pouzitelnosti.aspx>

²⁷ <http://www.szpi.gov.cz/clanek/datum-minimalni-trvanlivosti-a-datum-pouzitelnosti.aspx>

²⁸ Znění otázky: „Co podle Vás znamená označení na potravinách „Minimální trvanlivost“/Spotřebujte do?“ Datum, na které nemusí nikdo hledět, je to formalita. Datum, které garantuje, že bude výrobek nejkvalitnější a nejchutnější. Datum, které upozorňuje, do kdy je výrobek zdravotně nezávadný.

Následně nás zajímalo, do jaké míry je pro respondenty rozhodující datum „Minimální trvanlivosti“ a „Spotřebujte do ...“ při nákupu potravin. Ukazuje se, že oba údaje jsou pro většinu přibližně stejně rozhodující při nákupu potravin, přičemž na „Minimální trvanlivost“ hledí tři čtvrtiny (75 %) dotázaných (z toho pro 33 % hraje při nakupování roli „rozhodně“ a pro 42 % „spíše“) a na údaj „Spotřebujte do ...“ se zaměřují čtyři pětiny (80 %) respondentů (přičemž pro 39 % hraje při rozhodování roli „rozhodně“ a pro 41 % „spíše“). Naopak necelá pětina (19 %) české veřejnosti údaj „Spotřebujte do ...“ za rozhodující pro nákup potravin nepovažuje, konkrétně 14 % se podle něj spíše nerozhoduje a 5 % se podle něj rozhodně nerozhoduje. Označení „minimální trvanlivost“ výrobku hodnotí dotázaní o něco více jako nedůležité, když takto k němu přistupuje necelá čtvrtina (23 %) české veřejnosti (z toho 17 % spíše a 6 % rozhodně).

Graf 12: Rozhodování při nákupu potravin dle data „Minimální trvanlivost“ a „Spotřebujte do ...“ (v %)²⁹

Pozn.: Zahrnutí pouze ti, kteří alespoň někdy nakupují.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Potraviný 15. – 31. 8. 2020, 943 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

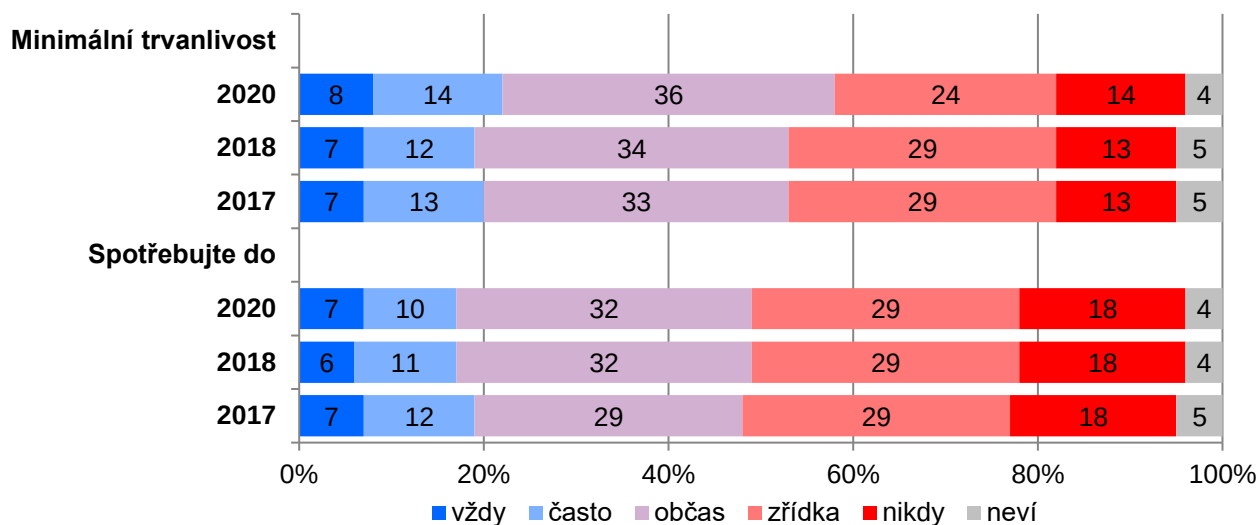
Není překvapující, že těmto údajům na potravinách přikládají větší význam lidé, kteří si je spojují s deklarací kvality, chuti či zdravotní nezávadnosti. Naopak pro dotázané, kteří je považují za formalitu, nejsou rozhodující při nakupování potravin. Významněji více pak tato označení sledují ženy než muži, což může vycházet i z toho, že ženy jsou zároveň i častěji osobou, která zajišťuje pravidelné nákupy pro domácnost. Kontrola údajů o datu minimální trvanlivosti a použitelnosti také významně stoupá s dosaženým vzděláním respondenta. Zejména údaj „Spotřebujte do ...“ častěji kontrolují také respondenti, kteří uvádějí, že jejich domácnost vyhazuje menší množství potravin. Naopak méně na tyto údaje hledí mladí lidé ve věku 15 až 19 let a ti, kteří deklarují špatnou životní úroveň vlastní domácnosti.

Téměř tři pětiny (58 %) dotázaných spotřebovávají ve své domácnosti potraviny s prošlým datem minimální trvanlivosti, přičemž 8 % spotřebovává tyto potraviny „vždy“, přibližně sedmina (14 %) „často“ a více než třetina (36 %) „občas“. Potraviny s prošlým datem použitelnosti („Spotřebujte do ...“) spotřebovává necelá polovina (49 %) respondentů (7 % „vždy“, 10 % „často“ a 32 % „občas“). Naopak „zřídka“ konzumuje potraviny po uplynutí data „Minimální trvanlivosti“ necelá čtvrtina (24 %) dotázaných a po uplynutí data „Spotřebujte do ...“ 29 % dotázaných. Necelá pětina (18 %) pak potraviny pro uplynutí lhůty „Spotřebujte do ...“ nekonzumuje „nikdy“, přibližně sedmina (14 %) respondentů „nikdy“ nespotebovává potraviny po uplynutí data minimální trvanlivosti (viz graf 13).

Graf 13 také umožňuje porovnání aktuálních výsledků s výsledky minulých šetření z let 2017 a 2018. Jak můžeme vidět, oproti roku 2018 došlo k mírnému nárůstu podílu těch, kteří alespoň občas spotřebovávají potraviny po uplynutí doby jejich „Minimální trvanlivosti“, což velmi pravděpodobně souvisí s určitým nárůstem obeznámenosti s tímto pojmem u české veřejnosti. Naopak podíly domácností, které spotřebovávají potraviny s prošlým datem „Spotřebujte do ...“ se v čase nemění.

²⁹ Znění otázky: „Rozhodujete se při nakupování potravin pro Vaši domácnost podle jejich data... a) minimální trvanlivost, b) spotřebujte do.“ Varianty odpovědí: rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne.

Graf 13: Spotřeba potravin s prošlým datem „Minimální trvanlivosti“ a „Spotřebujte do ...“ (v %)³⁰

Zdroj: CVVM SOÚ AV řR, Potraviny 15. – 31. 8. 2020, 979 respondentů starřích 15 let, osobnř rozhovor.

³⁰ Znřnř otřzky: „Spotřebovřvřte břřnř potraviny, u kterřch Vřm doma projde datum oznařenř jako: a) minimřlnř trvanlivost, b) spotřebujte do.“ Varianty odpovřdř: nikdy, řřřdka, obřas, řasto, vřdy.

Technické parametry výzkumu

Výzkum:	Potraviny 2020
Realizátor:	Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Projekt:	Strategie AV21 „Potraviny pro budoucnost“
Termín terénního šetření:	15. 8. – 31. 8. 2020
Výběr respondentů:	Kvótní výběr
Kvóty:	Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání
Vážení dat:	Vzdělání X NUTS 2, věk X NUTS 2, pohlaví X kraj, velikost místa bydliště X věk, vzdělání X věk
Zdroj dat pro kvótní výběr a vážení dat:	Český statistický úřad
Reprezentativita:	Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let
Počet dotázaných:	979
Počet tazatelů:	161
Metoda sběru dat:	Osobní rozhovor tazatele s respondentem – kombinace dotazování CAPI a PAPI
Výzkumný nástroj:	Standardizovaný dotazník
Otázky:	PL.7, PL.10, PL.11, PL.12, PL.13, PL.14, PL.15, PL.27, PL.28, PL.29, PL.30, PL.31, PL.38, PL.39, PL.40, PL.41, PL.43
Kód zprávy:	OR201113
Zveřejněno dne:	13. listopadu 2020
Zpracovala:	Radka Hanzlová

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velikých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SÚ AV ČR splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

„Aktivita byla podpořena Strategií Akademie věd AV21 v rámci výzkumného programu „Potraviny pro budoucnost“.
<http://www.potravinav21.cz/>